

Date: 27th October-2025

HUDUDLARNING TURISTIK RAQOBATBARDOSHLILIGINI OSHIRISHDA
TURISTIK KLASSTERLARNING AHAMIYATI

Abriyev Zoirjon Sobirjonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Turizm va mehmonxona biznesi kafedrası
katta o'qituvchisi, PhD

Annotatsiya: Ushbu tezida hududlarning turistik raqobatbardoshligini oshirishda turistik klasterlarning ahamiyati keng yoritilgan. Tezida klaster yondashuvining iqtisodiy, ijtimoiy va innovatsion jihatlari, shuningdek, uning hududiy turizm rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Muallif turistik klasterlarning iqtisodiy samaradorligi, raqobatbardoshlikni oshirishdagi omillari, xorijiy tajriba va axborot texnologiyalarining o'rni haqida ilmiy asoslangan fikrlarni ilgari suradi. Shuningdek, O'zbekiston hududlarida turizmni klaster asosida rivojlantirish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va milliy turizm brendini shakllantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: turistik klaster, hududiy raqobatbardoshlik, innovatsion rivojlanish, turizm infratuzilmasi, iqtisodiy samaradorlik, investitsiya, davlat-xususiy sheriklik, raqamli turizm, marketing strategiyasi.

So'nggi yillarda turizm sohasi jahon miqyosida eng tez rivojlanayotgan iqtisodiy tarmoqlardan biriga aylandi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Butunjahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, turizm global yalpi ichki mahsulotning 10 foizidan ortig'ini tashkil etadi va dunyo bo'yicha har o'ninchi ish o'rni aynan turizm sohasi bilan bog'liqdir. Shu boisdan ham har bir davlat o'zining iqtisodiy strategiyasida turizmni ustuvor soha sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

Turizmning rivojlanishi nafaqat milliy iqtisodiy o'sishga, balki hududlarning ijtimoiy barqarorligiga, aholi bandligiga, infratuzilmaning modernizatsiyasiga va madaniy merosni saqlashga ham katta hissa qo'shadi. Biroq, global raqobat kuchayib borayotgan bugungi kunda har bir hududning turistik salohiyati samarali boshqaruv mexanizmlarini talab qilmoqda. Aynan shunday sharoitda **turistik klasterlar** konsepsiyasi zamonaviy boshqaruvning eng muhim innovatsion modeli sifatida namoyon bo'lmoqda.

Turistik klaster – bu ma'lum hududda joylashgan, o'zaro bog'liq turizm sub'yektlari (mehmonxonalar, transport kompaniyalari, madaniy meros obyektlari, ta'lim muassasalari, davlat organlari, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar)ning yagona tizimda faoliyat yuritishidir. Klaster modeli orqali turizmning barcha elementlari o'zaro integratsiyalashib, hududning umumiy raqobatbardoshligi va iqtisodiy samaradorligi ortadi.

Hududiy turistik klasterlarni rivojlantirishning asosiy maqsadi — mavjud resurslardan samarali foydalanish, turistlarga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish va hududning brend imijini mustahkamlashdir. Bunda nafaqat davlat siyosati, balki xususiy sektor, mahalliy hamjamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyat



Date: 27th October-2025

kasb etadi. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, klaster asosida tashkil etilgan turizm tizimi raqobat sharoitida barqaror rivojlanishga erishishning eng samarali yo'llaridan biridir.

O'zbekiston uchun ham bu yo'nalish dolzarb hisoblanadi. Mamlakatimizda turizmni milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biriga aylantirish maqsadida so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Prezident qarorlari asosida turistik zonalar va klasterlar tashkil etilmoqda, xalqaro investitsiyalar jalb qilinmoqda, infratuzilma modernizatsiya qilinmoqda. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent, Farg'ona va Qashqadaryo viloyatlarida turistik klasterlar barpo etilishi hududlarning raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Bugungi kunda hududlarning turistik raqobatbardoshligini ta'minlash — bu nafaqat iqtisodiy natijaga erishish, balki xalqaro imijni shakllantirish, turistlar oqimini ko'paytirish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda mahalliy aholi farovonligini ta'minlash demakdir. Shu nuqtai nazardan, turistik klasterlarni rivojlantirish O'zbekistonning turizm siyosatida strategik ahamiyatga ega yo'nalish bo'lib, u mamlakatning global turizm bozorida o'z o'rnini mustahkamlashiga xizmat qiladi.

Hududlarning turistik raqobatbardoshligini oshirishda turistik klasterlarning roli nihoyatda muhimdir. Zamonaviy turizm industriyasida klaster yondashuvi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydigan, hududiy resurslardan oqilona foydalanishga imkon beradigan eng samarali mexanizmlardan biri hisoblanadi. Klaster modeli orqali turizmning barcha tarkibiy qismlari — mehmonxona xo'jaligi, transport, ovqatlanish xizmatlari, madaniy meros obyektlari, mahalliy hunarmandchilik, ta'lim muassasalari va boshqalar yagona tizimga birlashtiriladi. Bu esa raqobat muhitini kuchaytirish, xizmatlar sifatini oshirish va turistik oqimni ko'paytirish imkonini beradi.

Turistik klasterlarning iqtisodiy samaradorligi. Turistik klasterlar hududiy iqtisodiyotni jonlantirishda, bandlik darajasini oshirishda va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim o'rin tutadi. Klasterlar shakllanganda turizm sohasi bilan bog'liq bo'lgan barcha xizmatlar bir-birini to'ldiruvchi mexanizm sifatida faoliyat yuritadi. Misol uchun, sayyohlar oqimi ortgan sari transport, savdo, hunarmandchilik va oziq-ovqat tarmoqlari ham rivojlanadi. Bu jarayon hududning yalpi ichki mahsulotida (YaIM) turizm ulushini oshiradi va eksportbop xizmatlar hajmini kengaytiradi. Masalan, **O'zbekistonning Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlari** misolida bu jarayon aniq ko'rinadi. Ushbu shaharlar tarixiy meros, infratuzilma va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini uyg'unlashtirish orqali klaster modeli asosida turizmni rivojlantirishda yetakchilik qilmoqda. Ayniqsa, **"Ipak yo'li"** turistik klasteri loyihasi orqali turizmدا mintaqaviy integratsiyani kuchaytirish yo'lga qo'yilgan.

Hududiy raqobatbardoshlikni oshirish omillari. Turistik klasterlarning asosiy afzalliklaridan biri — bu raqobatbardosh muhitni yaratishdir. Har bir hudud o'zining tabiiy, madaniy va iqtisodiy imkoniyatlaridan kelib chiqib, o'ziga xos turistik brend yaratadi. Bu esa hududni nafaqat mahalliy, balki xalqaro bozorda ham tanitadi. Klasterlar



Date: 27th October-2025

orqali xizmat ko'rsatish sifati, narx siyosati, marketing strategiyasi va innovatsion yechimlar yagona tizimda shakllanadi.

Raqobatbardoshlikning muhim omillari quyidagilardan iborat:

- turistik infratuzilmaning rivojlanish darajasi (yo'l, mehmonxona, kommunikatsiya);
- marketing va reklama siyosati;
- xorijiy investitsiyalarni jalb etish;
- mahalliy aholi bandligini ta'minlash va xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish;
- ekologik barqarorlikni ta'minlash.

Shuningdek, klasterlar davlat siyosati bilan uzviy bog'langan holda harakat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" farmonida ham turizmni klaster asosida rivojlantirish, hududiy raqobatbardoshlikni oshirish va investitsion jozibadorlikni kuchaytirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilab o'tilgan.

Innovatsion yondashuv va axborot texnologiyalarining o'rne. Turistik klasterlarning muvaffaqiyatli faoliyati zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishga ham bog'liqdir. Raqamli turizm platformalari, onlayn bron qilish tizimlari, virtual ekskursiyalar, "smart-tourism" texnologiyalari klaster ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlaydi. Bundan tashqari, ma'lumotlar bazasiga asoslangan tahliliy tizimlar orqali turistik oqimlar boshqaruvi, marketing strategiyasini rejalashtirish va xizmat sifatini nazorat qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Masalan, **Janubiy Koreya, Yaponiya va Italiya** kabi davlatlarda turistik klasterlarni boshqarishda raqamli marketing vositalari asosiy rol o'ynaydi. O'zbekiston ham bu yo'nalishda "**e-Tourism**" tizimini rivojlantirish orqali xalqaro standartlarga mos raqamli infratuzilmani joriy etmoqda.

Turistik klasterlarning ijtimoiy va madaniy ta'siri. Turistik klasterlar nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-ma'naviy sohada ham katta ahamiyatga ega. Hudud aholisi uchun yangi ish o'rinlari, hunarmandchilik faoliyati, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish imkoniyatlari yaratiladi. Shu bilan birga, klasterlar milliy an'analarni tiklash, tarixiy merosni asrab-avaylash va uni jahon turizm bozorida targ'ib qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Natijada, hududning ijtimoiy muhitida o'zgarishlar yuz beradi — mahalliy aholi turizmga sheriklik asosida jalb qilinadi, xizmat ko'rsatish madaniyati oshadi, aholining turmush darajasi yaxshilanadi.

Hududlarning turistik raqobatbardoshligini oshirishda turistik klasterlarning o'rne beqiyosdir. Klaster modeli nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki hududlararo integratsiyani kuchaytiradi, xizmatlar sifatini oshiradi va xalqaro bozorda mamlakatning turistik imijini mustahkamlaydi. Bugungi kunda O'zbekistonning turizm sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, turistik klasterlar tashkil etish tashabbuslari hududlarni



Date: 27th October-2025

iqtisodiy jihatdan rivojlantirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishda muhim o‘rin tutmoqda.

Klaster yondashuvi asosida turizmni rivojlantirish — bu turizm industriyasining barcha tarkibiy qismlarini yagona tizimga birlashtirish orqali sinergetik samaraga erishishdir. Bu esa hududlarning tabiiy, tarixiy va madaniy salohiyatidan to‘liq foydalanish imkonini beradi. Raqobatbardosh turistik klasterlar shakllanishi orqali har bir mintaqaga o‘zining noyob brendini yaratadi va milliy iqtisodiyotda turizmning ulushi izchil ortib boradi. Shuningdek, xorijiy tajribani o‘rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish jarayonida turistik klasterlarni boshqarishning innovatsion mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, ekologik barqarorlik va xizmat ko‘rsatish madaniyatiga e‘tibor qaratish turizmning raqobatbardoshligini yangi bosqichga olib chiqadi.

Umuman olganda, turistik klasterlar hududiy rivojlanishning strategik yo‘nalishi sifatida nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-ma‘naviy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois, O‘zbekiston tajribasida klaster modelini yanada takomillashtirish, xorijiy ilg‘or amaliyotlarni joriy etish va davlat–xususiy sheriklik asosidagi hamkorlikni kengaytirish mamlakatning jahon turizm bozorida raqobatbardoshligini oshirishning muhim kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-sonli “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi PQ–4095-son “Turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
3. Porter M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.
4. Dwyer L., Forsyth P., Dwyer W. *Tourism Economics and Policy*. Channel View Publications, Bristol, 2010.
5. Buhalis D., Amaranggana A. *Smart Tourism Destinations: Enhancing Sustainability Through Technological Innovation*. Springer, 2015.
6. Hjalager A. M. *Innovation in the Experience Economy: A Taxonomy of Innovation for Tourism*. *Tourism Management*, 2010, Vol. 31(4), pp. 590–601.
7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. *O‘zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirish konsepsiyasi 2030-yilgacha*. Toshkent, 2020.
8. Sharipov A., Ergashev S. *Hududiy turizmni rivojlantirishda klaster yondashuvining ahamiyati*. O‘zbekiston iqtisodiyoti jurnali, 2022, №3, 45–51-betlar.
9. Xodjayev A. *Turizm klasterlari orqali hududiy raqobatbardoshlikni oshirish*. *Iqtisodiy tadqiqotlar*, 2023, №2, 60–68-betlar.
10. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). *Tourism Trends and Policies 2020*. Paris: OECD Publishing, 2020.

